

Gramatici independente de context (GIC) (CFG – context free grammars)

derivari, arbori de derivare,
tipuri de gramatici independente de context,
gramatici echivalente - constructii

Ne reamintim: Gramatica

O gramatica este un cvadruplu $\mathbf{G} = (\mathbf{N}, \Sigma, P, S)$

- $\mathbf{N}$ este un alfabet de simboluri **neterminale**
- Σ este un alfabet de simboluri **terminale**
- $\mathbf{N} \cap \Sigma = \emptyset$
- $P \subseteq (\mathbf{N} \cup \Sigma)^* \mathbf{N} (\mathbf{N} \cup \Sigma)^* \times (\mathbf{N} \cup \Sigma)^*$
  - $\mathbf{P}$ multime finită (multimea regulilor de productie)
  - $S \in \mathbf{N}$ (simbolul de start - simbolul initial)

Notatie:

$(\alpha, \beta) \in P$ se noteaza: $\alpha \rightarrow \beta$
(α se înlocuieste cu β)

Ne reamintim: clasificarea Chomsky

- Gramatici de tip 0:
nici o restrictie (*suplimentara*) referitoare la forma regulilor de productie
- Gramaticile de tip 1
(gramatici monotone)
  - $\forall \alpha \rightarrow \beta \in P: |\alpha| \leq |\beta|$
  - caz special: $S \rightarrow \epsilon$ poate $\in P$. In acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de productie.

• Gramatici independente de context:

reg. productie sunt de forma $A \rightarrow \alpha$, $A \in N$, $\alpha \in (N \cup \Sigma)^*$
(gramatici de tip 2)

- Gramaticile de tip 3:
reg. prod. sunt de forma
  - $A \rightarrow aB$
  - $A \rightarrow b$unde $A, B \in N$ si $a, b \in \Sigma$
caz special: $S \rightarrow \epsilon$ poate $\in P$. In acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de productie.

derivari de stanga/ dreapta

- *derivare de stânga* $\Rightarrow_{st}$
o derivare directă în care se înlocuiește cel mai din stânga neterminál
  - *derivare de dreapta* $\Rightarrow_{dr}$
o derivare directă în care se înlocuiește cel mai din dreapta neterminál

Analiza sintactica

- *analiză sintactică* pt. cuvantul w
succesiunea de derivări directe:
  - $S \Rightarrow \alpha_1 \Rightarrow \alpha_2 \Rightarrow \dots \Rightarrow \alpha_n = w$
altfel spus: reprezintă o derivare pentru cuvântul w
- *analiză sintactică descendentală*
dacă această succesiune de derivări directe se obtine pornind de la S și terminând cu w
- *analiză sintactică ascendentă*
dacă această succesiune de derivări directe se obtine pornind de la w și terminând cu S

Arbore de derivare

- Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatică independentă de context. Numim *arbore de derivare* sau *arbore de analiză sintactică* un arbore cu radacina, ordonat, cu urmatoarele proprietati:
  1. Orice nod interior - o eticheta din N ;
  2. Orice nod frunza - o *etichetă* din $\Sigma \cup \{\varepsilon\}$
  3. Eticheta rădăcinii este S ;
  4. Dacă un nod are eticheta A iar nodurile succesoare acestuia, în ordine de la stânga la dreapta sunt etichetate cu $X_1, X_2, \dots, X_n$ atunci $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$ trebuie să fie o producție din P .

Arbore de derivare

- **frontiera (frontul)**: nodurile terminale, în ordine de la stânga la dreapta
- etichetele lor formează o secvență peste Σ^*
- obs: denumirea de frontiera (front) se folosește și pentru a denumi succesiunea etichetelor nodurilor terminale

Teoremă.

Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatică independentă de context. Un cuvânt w peste alfabetul Σ , deci din Σ^* , aparține limbajului generat de G , adică $w \in L(G)$, dacă și numai dacă w este frontul unui arbore de analiză sintactică.

Gramatica ambigua

O gramatică $\mathbf{G} = (\mathbf{N}, \Sigma, P, S)$ independentă de context este *ambiguă*

dacă și numai dacă există cel puțin un cuvânt w care admite doi arbori de derivare distincti; în caz contrar gramatica este *neambiguă*.

- $\Leftrightarrow \exists 2$ analize sintactice care folosesc numai derivari de stanga, diferite
- $\Leftrightarrow \exists 2$ analize sintactice care folosesc numai derivari de dreapta, diferite

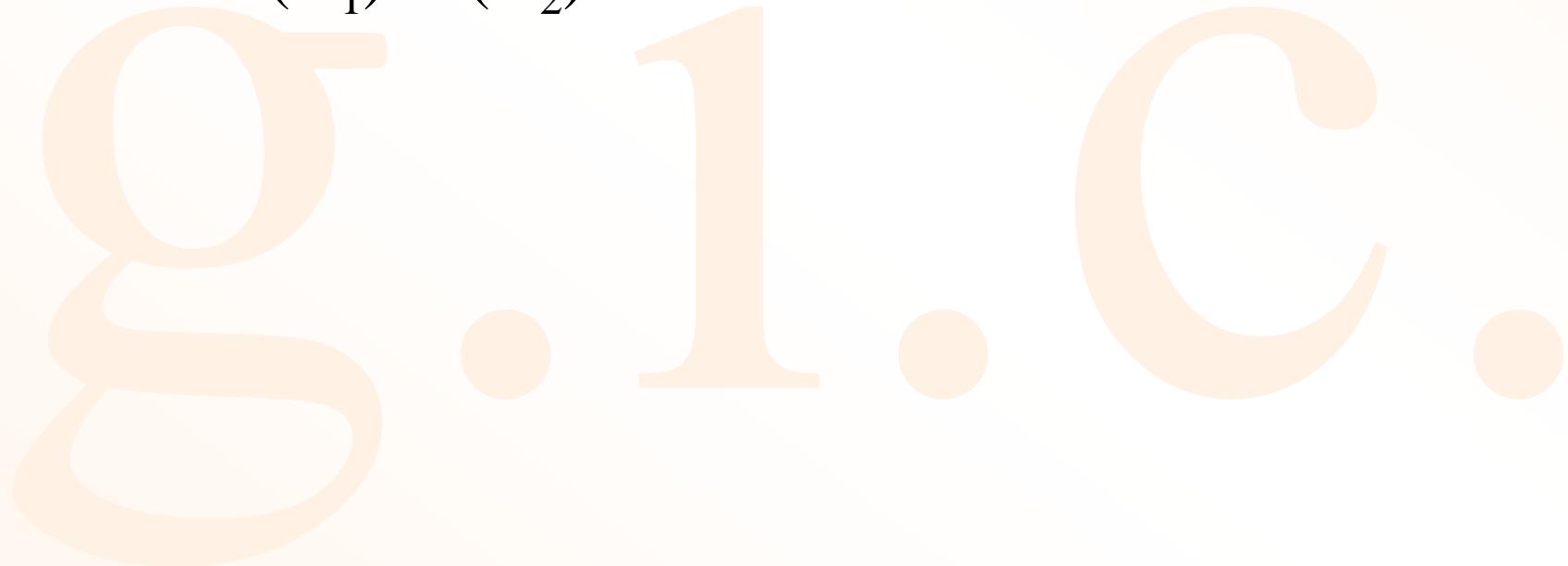
Descrieri echivalente. Forme normale

Ne reamintim :

O gramatica G_1

este echivalenta cu gramatica G_2

daca $L(G_1) = L(G_2)$

ϵ -productii si gram. ϵ -independente

- **ϵ -productie** : o productie de forma $A \rightarrow \epsilon$
- Gramatica $G = (N, \Sigma, P, S)$ este **ϵ -independentă** daca:
  - a) dacă $\epsilon \notin L(G)$ atunci G nu are ϵ -productii
  - b) dacă $\epsilon \in L(G)$ atunci avem o singură productie $S \rightarrow \epsilon$ iar celelalte productii nu-l contin în membrul drept pe S
- Teorema
$$\forall G = (N, \Sigma, P, S)$$
$$\exists G' = (N', \Sigma', P', S)$$
 echivalentă, ϵ -independentă

Redenumiri. Cicluri.

- *redenumire*: reg.prod. de forma $A \rightarrow B$
- *Gramatica fără redenumiri*: fara r.p. de redenumire

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără redenumiri

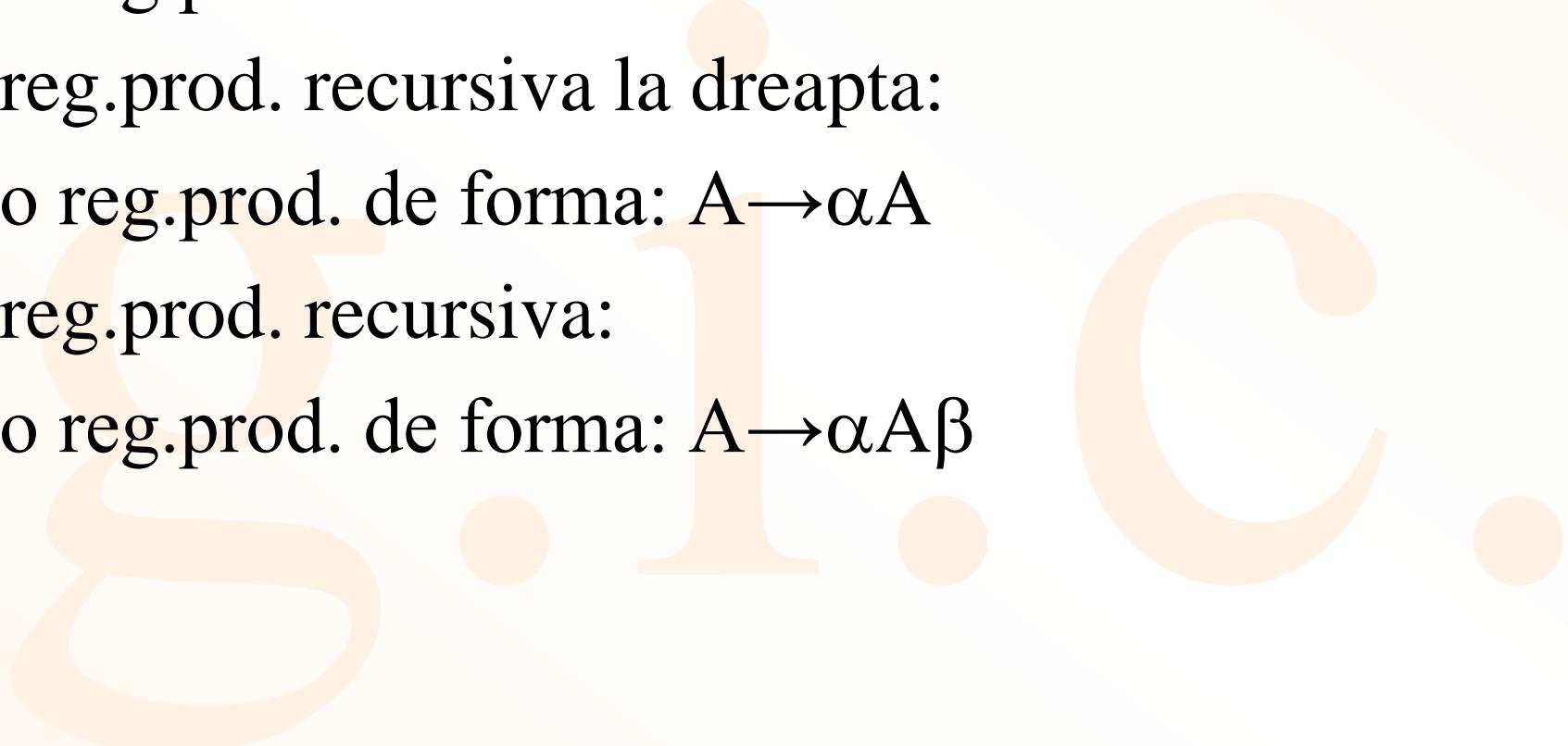
- *ciclu*: o * derivare de forma $A \Rightarrow^* B$
- *Gramatica fără cicluri*: nu se pot obtine cicluri (la derivare)

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără cicluri

Recursivitate

- reg.prod. recursiva la stanga:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow A\alpha$
- reg.prod. recursiva la dreapta:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A$
- reg.prod. recursiva:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A \beta$

Recursivitate

- **neterminal recursiv la stanga:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> A\alpha$
- **neterminal recursiv la dreapta:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> \alpha A$
- **neterminal recursiv:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> \alpha A \beta$
- **gramatica recursiva la stanga:**
are cel putin un neterminal recursiv la stanga
- **gramatica recursiva la dreapta:** ...

Forma normală Chomsky

O gramatică independentă de context $G = (N, \Sigma, P, S)$ este în *forma normală Chomsky (FNC)*

dacă orice regula de producție din P este de una din formele:

a) $A \rightarrow BC$ $A, B, C \in N;$

b) $A \rightarrow a$ $a \in \Sigma, A \in N;$

Si un caz special: $S \rightarrow \epsilon$ poate $\in P$. În acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de producție.

Teoremă. Oricare ar fi $G = (N, S, P, S)$ o gramatică independentă de context, întotdeauna există o gramatică în forma normală Chomsky G' , astfel încât $L(G) = L(G')$.

Forma normală Greibach

O gramatică $G = (N, \Sigma, P, S)$

este în *forma normală Greibach (FNG)*

dacă P are productii numai de forma:

$$A \rightarrow a\alpha, \quad A \in N, a \in \Sigma, \alpha \in N^*;$$

Si un caz special: $S \rightarrow \varepsilon$ poate $\in P$. In acest caz S nu apare în membrul drept al nici unei reguli de productie.

Teorema. Oricare ar fi $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatică independentă de context, întotdeauna există o gramatică în forma normală Greibach, astfel încât $L(G) = L(G')$.

Simplificarea GIC

- *simbol neproductiv*

Un simbol $A \in N$ este *neproductiv* dacă nu există nici o derivare de forma $A =^* > x \quad (x \in \Sigma^*)$

- În caz contrar A este *simbol productiv*

- Teorema

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă, fără simboluri neproductive

Simplificarea GIC

(transformari echivalente)

- *simbol inaccessible*

Un simbol $X \in N \cup \Sigma$ este *simbol inaccessible* dacă nu există nici o $*$ derivare: $S \Rightarrow^* \alpha X \beta \quad (\alpha, \beta \in (N \cup \Sigma)^*)$

- În caz contrar simbolul este *accessible*
- Teorema

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă, fără simboluri inaccessible

Determinarea simbolurilor productive

≈ algoritm AF determ. stari productive

$$\begin{aligned} A &\rightarrow BC \\ B &\rightarrow bB \\ C &\rightarrow c \end{aligned}$$

1. $i := 0 ; V_0 := \Phi$

2. Repeta

$$V_{i+1} := V_i \cup \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \alpha \in P, \alpha \in (V_i \cup \Sigma)^*\}$$

$$i := i + 1$$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$\{V_i - multimea simbolurilor productive\}$

Determinarea simbolurilor accesibile

≈ algoritm AF determ. stari accesibile

1. $i := 0 ; V_0 := \{S\}$

2. Repeta

$$V_{i+1} := V_i \cup \{ B \in N \mid \exists A \in V_i, \alpha, \beta \in (N \cup \Sigma)^* \text{ a.i. } A \rightarrow \alpha B \beta \in P \}$$

$i := i + 1$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$\{V_i - multimea simbolurilor neterminale accesibile\}$

* analog pentru simboluri terminale accesibile

Simplificarea GIC

- Un simbol este **neutilizabil** dacă el este fie inaccesibil, fie neproductiv
- Teorema

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără simboluri neutilizabile

Observatii:

Fie $G = (N, \Sigma, P, S)$ o gramatica independenta de context:

- Fie un simbol neterminal A al gramaticii G .

Daca nu exista o regula de productie $A \rightarrow \alpha$ in P
atunci A este neproductiv

- Fie un simbol terminal a al gramaticii G .

Daca nu exista o regula de productie de forma
 $B \rightarrow \alpha a \beta$ in P
atunci a este inaccesibil

Eliminarea ε -productiilor

1. Construim multimea N_ε care are ca elemente acele neterminale care prin derivare conduc la ε adică :

- $N_\varepsilon = \{A \mid A \in N, A \Rightarrow^* \varepsilon\}$
alg. $\approx$ determinarea simb. productive

2. Determinam noile reguli de productie

- astfel incat productiile de forma $A \rightarrow \varepsilon$ se elimina
- dar, daca $\varepsilon \in L(G)$, atunci $\exists S \rightarrow \varepsilon$ si S nu apare în membrul drept al nici unei productii

Determinarea lui N_ε

1. $i := 0 ;$

$$V_0 := \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \varepsilon \in P\}$$

2. **Repetă**

$$V_{i+1} := V_i \cup \{A \in N \mid \exists A \rightarrow \alpha \in P, \alpha \in (V_i)^*\}$$

$$i := i + 1$$

pană cand $V_i = V_{i-1}$

determinam noile reguli de productie

- productiile de forma $A \rightarrow \varepsilon$ se elimina
- celelalte r.p. se rescriu astfel incat sa “suplineasca” eliminarea ε -productiilor astfel:

Fie r.p. $A \rightarrow \alpha_0 B_1 \alpha_1 B_2 \alpha_2 \dots B_k \alpha_k$

unde: $B_i \in N_\varepsilon$

α_j nu contine simb. din N_ε

Se inlocuieste cu:

$A \rightarrow \alpha_0 X_1 \alpha_1 X_2 \alpha_2 \dots X_k \alpha_k$

unde $X_i = \begin{cases} B_i & \text{este unul dintre } B_i \text{ sau } \varepsilon \\ \varepsilon & \text{(se fac toate inlocuirile posibile)} \end{cases}$

Ce lipseste ???

determinam noile reguli de productie

- continuare

Dacă $\varepsilon \in L(G)$ trebuie să avem o ε -productie

“atunci avem productia $S \rightarrow \varepsilon$ și S nu apare în membrul drept al nici unei productii”
(gram. ε -independenta)

- adaugam un nou simbol de start S' și productiile $S' \rightarrow \varepsilon \mid S$

Redenumiri. Cicluri.

- *redenumire*: reg.prod. de forma $A \rightarrow B$
- *Gramatica fără redenumiri*: fara r.p. de redenumire

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără redenumiri

- *ciclu*: o * derivare de forma $A \Rightarrow^* B$
- *Gramatica fără cicluri*: nu se pot obtine cicluri (la derivare)

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără cicluri

Eliminarea redenumirilor

PP. G – ε -independenta (daca nu , luam gr.echiv. ε -ind.)

Pentru fiecare $A \in N$

se elimina redenumirile de forma $A \rightarrow B$ ($\forall B \in N$)

- construieste multimile $N_A = \{B \mid A =^* > B\}$;
 $(\approx$ det. simb. accesibile)
- determinam noile reguli de productie

Construieste $N_A = \{D \mid A =^* > D\}$

1. $i := 0$;

$V_0 := \{A\}$

2. Repeta

$V_{i+1} := V_i \cup \{C \mid (B \rightarrow C) \in P, B \in V_i\}$

$i := i + 1$

pana cand $V_i = V_{i-1}$

$N_A := V_i$

determinam noile reguli de productie

A ∈ N:

- pentru fiecare $A \rightarrow \alpha \in P$ execută
  - daca α e format dintr-un singur neterminatunci il excludem din mult. noilor reg.prod
altfel adaugam: $B \rightarrow \alpha , \forall B \in N$ a.i. $A \in N_B$
  - sf.daca
  - sf.pentru

Eliminarea redenumirilor

Exercitiu:

$$E \rightarrow E + T$$
$$E \rightarrow T$$
$$T \rightarrow T * F$$
$$T \rightarrow F$$
$$F \rightarrow (E)$$
$$F \rightarrow a$$

1.C

Gramatica fara cicluri

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără cicluri

Daca $G - \varepsilon$ -independenta si fara redenumiri atunci este fara cicluri

Gramatica propre:

este o gramatica

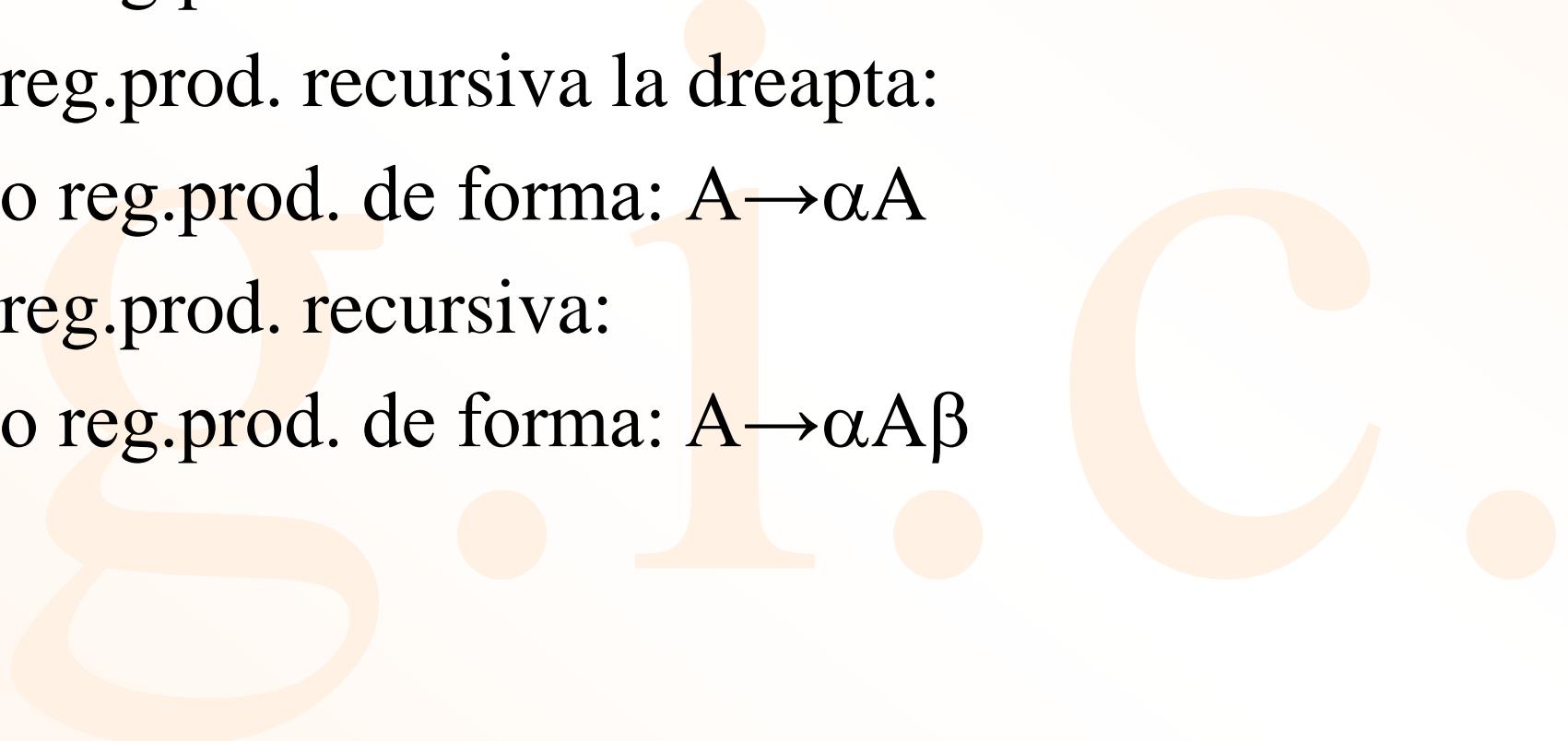
- fara simb. neutilizabile
- **ϵ -independenta**
- fara cicluri

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ propri echiv.

Recursivitate

- reg.prod. recursiva la stanga:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow A\alpha$
- reg.prod. recursiva la dreapta:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A$
- reg.prod. recursiva:
  - reg.prod. de forma: $A \rightarrow \alpha A \beta$

Reg. prod. recursive la stanga

- reg.prod. recursiva la stanga: $A \rightarrow A\alpha$

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără reg.prod. recursive la stanga

- **PP. G – gr. propre**
(daca nu este, det. gr. propre echiv. si lucram cu ea)
- Obs.: vom obtine tot o gramatica propre

Eliminarea r.p. recursive la stanga

pentru fiecare $A \in N$: reg.prod.cu m.s. A

- grupam r.p. in recursive la stng. si nerec. la stanga

$$A \rightarrow A\alpha_1 \mid A\alpha_2 \mid \dots \mid A\alpha_r \quad (\text{r.p. recursive})$$

$$A \rightarrow \beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_s \quad (\text{r.p. ne-recursive})$$

- r.p. se transforma astfel:

$$A \rightarrow \beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_s \mid \beta_1 A' \mid \beta_2 A' \mid \dots \mid \beta_s A'$$

$$A' \rightarrow \alpha_1 \mid \alpha_2 \mid \dots \mid \alpha_r \mid \alpha_1 A' \mid \alpha_2 A' \mid \dots \mid \alpha_r A'$$

(a fost introdus un net. nou: A')

Eliminarea r.p. recursive la stanga

Observatii:

- Recursivitatea nu se poate elimina.
- Recursivitatea la stanga a fost transformata în recursivitate la dreapta.

Exercitiu

Eliminati recursivitatea la stanga:

$S \rightarrow Sa$

$S \rightarrow a$

Recursivitate

- **neterminal recursiv la stanga:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> A\alpha$
- **neterminal recursiv la dreapta:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> \alpha A$
- **neterminal recursiv:**
 $A \in N$ daca $\exists$ o derivare de forma: $A =^+> \alpha A \beta$
- **gramatica recursiva la stanga:**
are cel putin un neterminal recursiv la stanga
- **gramatica recursiva la dreapta:** ...

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

Teorema:

$\forall G = (N, \Sigma, P, S) \exists G' = (N', \Sigma', P', S)$ echivalentă fără neterminale recursive la stanga

- PP. G – gr. propriie
(daca nu este, det. gr. propriie echiv. si lucram cu ea)
- impunem o ordine asupra neterminalelor
 $N = \{A_1, A_2, \dots, A_n\}$
si apoi modific r.p. a.i. sa nu existe $A_i \rightarrow A_j \alpha$ cu $j <= i$
de aici $\Rightarrow$ nu va exista recursivitate la stanga

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

pentru A_i de la A_1 la A_n **executa**

//se elimina r.p. de forma $A_i \rightarrow A_j \alpha$ cu $j <= i$ astfel:

***repeta**

pentru $j := 1, i - 1$ **executa**

* $A_i \rightarrow A_j \alpha$ ($j < i$) se inlocuieste cu: $A_i \rightarrow \beta \alpha$
cu toti β cu proprietatea $A_j \rightarrow \beta \in P_{inloc}$

sf.pentru

* se elimina r.p. de forma $A_i \rightarrow A_i \alpha$

(se inlocuiesc cf.alg. de elim.r.p.rec.stg)

***pana cand** toate r.p. cu A_i in m.s. respecta: $\nexists j < i : A_i \rightarrow A_j \alpha$

sf.pentru

Eliminarea recurs. la stg. a neterm.

Exercitii:

(1)

$$A \rightarrow BC \mid a$$

$$B \rightarrow CA \mid b$$

$$C \rightarrow AB \mid c$$

(2)

$$A \rightarrow a \mid aB$$

$$B \rightarrow AC \mid b$$

$$C \rightarrow BA \mid c$$